

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТЕХНОГЛОБАЛІЗМУ

©2023 КОВАЛЬЧУК Т. Г., ЗАГАРІЙ В. К.

УДК 339.97

JEL: F62; O32; O33; O38

Ковальчук Т. Г., Загарій В. К. Напрями вдосконалення стратегії інноваційного розвитку України в умовах техноглобалізму

Метою статті є розробка рекомендацій щодо формування інноваційної стратегії розвитку України в умовах техноглобалізму. Доведено необхідність інноваційного розвитку економіки України, що передбачає виробництво нових знань, які можуть бути втілені в реальну господарську практику, ґрунтуються на інтелектуальному капіталі та продукуванні інновацій, що в підсумку забезпечить вдосконалення процесів виробництва високотехнологічної та конкурентоспроможної на зовнішніх ринках продукції. Висвітлено особливості науково-інноваційної спроможності економіки України відповідно до показників провідних світових рейтингів. Наведено загальну характеристику кожного з основних індексів за останні роки та визначено лідерів і місце України. Зазначено, що українські результати за інноваційними показниками погіршилися порівняно з попереднім роком, що пов'язано із повномасштабним вторгненням РФ на територію України. Визначено, що війна спричинила кризові явища розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні, оскільки кількість установ і працівників, які здійснюють таку діяльність, суттєво скоротилася, а обсяги фінансування такої діяльності, попри їх зростання у вартісному вираженні, залишаються вкрай низькими для країни з такою чисельністю населення, кількістю наукових та освітніх закладів, а також промислових підприємств. Підкреслено, що нашим найкращим показником традиційно стала висока якість людського капіталу, а найгіршим – стан інституцій та інфраструктури. Визначено ряд недоліків, які слід усунути для того, щоб ефективно розвивати інновації в нашій державі. Запропоновано шляхи вдосконалення напрямів і способів реалізації поставлених завдань з розвитку інноваційної діяльності в Україні, розроблених у Стратегії країни до 2030 року із урахуванням складних умов сьогодення, що дозволить більш ефективно вирішити ці завдання. Використання запропонованих заходів дасть можливість створити ефективний механізм сприяння інноваційному розвитку задля забезпечення відновлення вітчизняної економіки в умовах війни і після неї та поглибити інтеграцію у світове співтовариство.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, стратегія інноваційного розвитку, модель інноваційного розвитку.

Табл.: 1. **Бібл.:** 15.

Ковальчук Таміла Григорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: kvtamila@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5810-5970>

Загарій Віта Клавдіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: vkzagarii@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6492-3523>

UDC 339.97

JEL: F62; O32; O33; O38

Kovalchuk T. H., Zaharii V. K. The Directions for Improving the Strategy of Innovative Development of Ukraine in the Context of Technoglobalism

The aim of the article is to develop recommendations for the formation of an innovative strategy for the development of Ukraine in the context of technoglobalism. The necessity of innovative development of the economy of Ukraine is proved, which involves the production of new knowledge that can be embodied in real economic practice, based on intellectual capital and the production of innovations, which will ultimately ensure the improvement of the processes of production of the products both high-tech and competitive in foreign markets. The features of the scientific and innovative capacity of the Ukrainian economy in accordance with the indicators of the leading world rankings are highlighted. A general characterization of each of the main indices in recent years is provided and both the leaders and the place of Ukraine are determined. It is noted that Ukrainian results in terms of innovation indicators have deteriorated compared to the previous year, which is due to the full-scale war of the Russian Federation on the territory of Ukraine. It is determined that the war has caused a crisis in the development of scientific, technical and innovative activities in Ukraine, since the number of institutions and employees engaged in such activities has significantly decreased, and the amount of funding for such activities, despite their growth in value terms, remains extremely low for a country with such a large population, the number of scientific and educational institutions, as well as industrial enterprises. It is underlined that our best indicator has traditionally been the high quality of human capital, and the worst indicator is the state of institutions and infrastructure. A number of shortcomings that should be eliminated in order to effectively develop innovations in our country have been identified. The ways to improve the directions and methods of implementing the tasks set for the development of innovation activity in Ukraine, elaborated in the Strategy of the country until 2030, taking into account the difficult conditions of today, which will allow to solve these problems more effectively, are proposed. The use of the proposed measures will make it possible to create an effective mechanism for promoting innovative development to ensure the recovery of the domestic economy in the conditions of war and the post-war, and to deepen integration into the world community.

Keywords: innovations, innovative development, innovative activity, strategy of innovative development, model of innovative development.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 15.

Kovalchuk Tamila H. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Beresteiskyy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: kvtamila@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5810-5970>

Zaharii Vita K. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Beresteiskyy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: vkzagarii@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6492-3523>

У всьому світі інноваційна діяльність сприймається як одна з головних умов модернізації економіки, переходу до нової, постіндустріальної стадії соціального прогресу. Розвиток економіки, що ґрунтується на інтелектуальному ресурсі, є найбільш обґрунтованим у сучасних умовах, тому що забезпечує при мінімумі матеріальних витрат максимальну віддачу на вкладений капітал. Тому одним із основних напрямів стратегії розвитку держави в умовах техноглобалізму має стати формування інтелектуального потенціалу населення, що дозволяє створювати інноваційну спрямованість в економіці – розробляти нові технології та продукти. Перехід України до політики модернізації економіки, заснованої на інноваціях, та інші заходи, безумовно, повинні позитивно вплинути на розвиток інноваційної діяльності, однак отриманню максимального ефекту від впровадження подібних нововведень в економіку України перешкоджає безліч факторів, що сукупно становлять загрозу для інноваційного розвитку країни та актуалізують тему дослідження.

Проблематику інновацій найбільш глибоко та послідовно досліджено в роботах Д. Александера, Г. Бірмана, Д. Бейлі, Ю. Бріггема, Ш. Пратта, Р. Брейлі, Р. Фостера, Б. Твісса та ін. Проблеми формування науково-технологічного потенціалу національної економіки отримали широке висвітлення у працях таких науковців, як Г. Андросчук, Л. Антонюк, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Зянько, О. Лапко, Л. Федулова, та багатьох інших.

Аналіз сучасних праць вітчизняних дослідників, пов'язаних з розвитком науково-технологічного потенціалу, доводить, що переважно вони орієнтовані на аналіз та оцінку можливості адаптації західного досвіду. Разом із тим розробка теоретичних і практичних аспектів формування науково-технологічного та інноваційного потенціалу України в умовах техноглобалізму залишаються актуальними і вимагають проведення додаткових поглиблених досліджень.

Метою статті є розробка рекомендацій щодо формування інноваційної стратегії розвитку України в умовах техноглобалізму.

У дослідженні розкрито необхідність інноваційного розвитку економіки України; висвітлено особливості науково-інноваційної спроможності вітчизняної економіки відповідно до показників провідних світових рейтингів; наведено загальну характеристику кожного із основних індексів за останні роки та визначено лідерів і місце України; проаналізовано українські результати за інноваційними показниками; визначено ситуацію, що спричинила кризові явища розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні; зазначено ряд недоліків, які слід усунути для того, щоб ефективно розвивати інновації в нашій державі, а також запропоновано шляхи вдосконалення напрямів і способів реалізації поставлених завдань з розвитку інноваційної діяльності в

Україні, розроблених у Стратегії країни до 2030 р. із урахуванням складних умов сьогодення.

За умов глобалізації розвитку системи світового господарства від сформованого технологічного укладу на пряму залежить роль і місце тієї чи іншої країни в системі міждержавних відносин, конкурентоспроможність її економіки та національна безпека загалом. Досягнутий суспільством якісний рівень науково-технічного потенціалу та ефективність його використання, стан науки та її інфраструктури стають визначальними факторами розвитку сучасного постіндустріального (інформаційного) суспільства.

Сьогодні очевидно, що сталий поступальний розвиток економіки України можливий лише в руслі переходу до переважно постіндустріального технологічного укладу, а на його основі – до постіндустріального суспільства, в рамках якого можливе досягнення економічного процвітання та створення необхідних умов для вільного розвитку особистості, підвищення рівня конкурентоспроможності української економіки у глобально інтегрованому просторі зі збереженням національної самобутності та культурних традицій, з розвиненим громадянським суспільством і правовою державою. Саме до цієї мети має привести науково-технічний прогрес в українському суспільстві в найближчому майбутньому.

Як свідчить світовий досвід, саме науково-технічний розвиток є вирішальним фактором у процесі соціально-економічних перетворень, стабілізації економіки, підвищення рівня та якості життя населення. Для України, яка намагається увійти до сім'ї технологічно та економічно розвинених країн на правах повноцінного учасника світового цивілізаційного розвитку, проблема підвищення ролі науки в суспільстві, збільшення та оновлення науково-технічного потенціалу буде найближчими роками особливо актуальною. Якщо говорити про особливості інноваційної моделі та стратегії інноваційного розвитку України, то необхідно підкреслити, що в нашій державі проблематика інноваційного розвитку вже протягом більше ніж двох десятиліть знаходиться в центрі уваги наукового середовища, а безальтернативність інноваційного вектора розвитку вітчизняної економіки активно декларується впливовими політиками та представниками урядових структур, проте реального прогресу в цьому напрямі з часів проголошення незалежності України досі не було забезпечено.

В Україні ухвалено низку різноманітних нормативно-правових актів, які регулюють інноваційну діяльність у нашій державі, а стратегічні напрями інноваційного розвитку окреслено в тексті Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Метою цієї Стратегії є розбудова «національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги, підвищення рівня іннова-

ційності національної економіки, що передбачає створення сприятливих умов для розвитку інноваційної сфери, збільшення кількості впроваджуваних розробок, підвищення економічної віддачі від них, залучення інвестицій в інноваційну діяльність» [1].

У сучасних реаліях військової агресії Російської Федерації проти України доволі складно оцінити, наскільки ця Стратегія є дієвою та наскільки результативною загалом є інноваційна діяльність всередині нашої держави, оскільки сучасні науково-технічні розробки, як правило, стосуються або оборонно-промислового комплексу, або сфери ІТ, а взаємодія уряду, бізнесу та освітніх і наукових закладів у рамках так званої «моделі потрійної спіралі» фактично відсутня.

Важливість проблематики розвитку економіки України на інноваційних засадах була зазначена багато років тому в низці нормативно-правових актів, зокрема таких, як Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV [2] і Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. № 3715-VI [3]. Проте на практиці розв'язання цієї проблеми без наукового обґрунтування відповідних механізмів реалізації необхідних рішень є неможливим, про що красномовно свідчив стан вітчизняної економіки ще до початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію нашої держави.

Як цілком слушно наголошують Н. П. Дяченко та В. С. Дяченко, інноваційний чинник економічного зростання був по суті виключений з переліку пріори-

тетів державної політики розбудови економіки України протягом усіх років її незалежності, що вилилось у глибоку економічну кризу та деградацію промислового сектора, а також відсутність якихось значних здобутків у сфері наукової та інноваційної діяльності [4, с. 123]. Така ситуація призвела до того, що Україна почала щорічно втрачати позиції у провідних світових рейтингах оцінювання інноваційної конкурентоспроможності національної економіки, зокрема в рейтингу *Global Innovation Index*. Цей рейтинг щорічно складається в рамках співробітництва Всесвітньої організації інтелектуальної власності (*World Intellectual Property Organization*) і міжнародної бізнес-школи *INSEAD* і містить у собі ранжування країн залежно від рівня показників інноваційних процесів. Найвищі позиції в цьому рейтингу представлені державами з найбільш потужними економіками світу та членами G7 – вони традиційно формують топ-15 країн – лідерів у цьому рейтингу (табл. 1).

Дані, наведені в табл. 1, свідчать про безумовне лідерство Швейцарії в рейтингу *Global Innovation Index* впродовж 2018–2022 рр., а також стрімке зміцнення позицій США, Китаю та Франції. Що ж стосується України, то її рейтингові позиції спеціально було розташовано поряд із позиціями країни-агресора РФ для зручності порівняння. Порівнюючи дані щодо зміни рейтингу нашої держави та РФ, можемо зробити доволі невтішний висновок про дуже стрімке зниження місця України в цьому рейтингу впродовж 2021–2022 рр., коли відбулося повномасштабне військове вторгнення країни-агресора на територію на-

Таблиця 1

Позиції України в рейтингу *Global Innovation Index*, 2018–2022 рр.

Країна	Місце країни в рейтингу				
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Швейцарія	1	1	1	1	1
США	6	3	3	3	2
Швеція	3	2	2	2	3
Велика Британія	4	5	4	4	4
Нідерланди	2	4	5	6	5
Південна Корея	12	11	10	5	6
Сінгапур	5	8	8	8	7
Німеччина	9	9	9	10	8
Фінляндія	7	6	7	7	9
Данія	8	7	6	9	10
Китай	17	14	14	12	11
Франція	16	16	12	11	12
Японія	13	15	16	13	13
РФ	46	46	47	45	47
Україна	43	47	45	49	57

Джерело: складено авторами за даними [5–9].

шої держави. А в цілому за аналізований період Україна спустилася в рейтингу Global Innovation Index із 43 на 57 місце, тоді як РФ змістилася вниз лише на одну позицію (з 46 на 47), і це попри дію низки фінансово-економічних санкцій, які були запроваджені проти неї ще у 2014 р., а також значно посилені навесні 2022 р. Примітно також, що Україна ще у 2018 р. випереджала країну-агресора в рейтингу Global Innovation Index на три позиції, а за підсумками 2022 р. уже поступалася їй на 10 позицій.

Україна в рейтингу Global Innovation Index за підсумками 2022 р. утримувала четверту позицію серед 36 країн економічної групи *Lower-middle-income* (нагадаємо, що цей рейтинг передбачає сегментування країн за рівнем доходу на душу населення: *High-income*, *Uppermiddle-income*, *Lower-middle-income* та *Low-income*), а також 34 місце серед 39 європейських країн [10]. Перевагами України в рейтингу Global Innovation Index є результати знань і технологій, а також людський капітал і дослідження. При цьому слабкими сторонами є умови розвитку ринку, державні установи та інфраструктура.

Слід також зазначити, що наша держава має доволі невисокі позиції в рейтингу *European Innovation Scoreboard* (Європейське інноваційне табло). Зазначимо при цьому, що позиції України в рейтингу *European Innovation Scoreboard* динамічно змінюються, демонструючи то певне зростання, то зниження позицій нашої держави. Так, Україна за період 2018–2022 рр. загалом зміцнила свої позиції в рейтингу *European Innovation Scoreboard*, оскільки її оцінка зросла з 27,8 до 31,0. Водночас можемо спостерігати катастрофічне падіння оцінок у розрізі окремих компонентів цього рейтингу за 2018–2022 рр.: підсумковий бал для оцінювання нашої держави за критерієм *Human resources* (людські ресурси) знизився зі 110,3 до 36,0; за критерієм *Innovators* (інноватори) – з 18,6 до 0; за критерієм *Employment impacts* (зайнятість населення) – із 77,5 до 70,1 [11–15]. На нашу думку, певне зміцнення позицій України в цьому рейтингу за досліджуваний період відбулося внаслідок введення нових критеріїв оцінювання (*Environmental sustainability* і *Digitalization*, де наша країна має доволі високі оцінки, а також *Use of information technologies*).

Відповідно до звіту *European Innovation Scoreboard* за 2022 р. відносно сильними сторонами України серед європейських країн є: наявність і розвиток технологій, що пов'язані з навколишнім середовищем; зайнятість населення в наукомістких видах діяльності; експорт наукомістких послуг; витрати венчурного капіталу; інноваційні витрати, не пов'язані з НДДКР [11]. Відносно слабкими сторонами нашої держави є: відсутність продуктивних інноваторів; відсутність дизайнерських заявок; низькі обсяги продажів інноваційної продукції; мала кількість міжнародних наукових спільних публікацій; мала кількість найбільш цитованих публікацій [11].

Отже, науково-технічна та інноваційна діяльність у нашій державі стикається з викликами відсутності належної державної підтримки, низької зацікавленості бізнесу й освітніх установ у інвестуванні масштабних ресурсів у таку діяльність, що свідчить про майже повну відсутність взаємодії за «моделлю потрійної спіралі» між державою, бізнесом і закладами вищої освіти в розвитку інноваційної та науково-технічної діяльності. Така ситуація пояснюється багатьма причинами політичного та економічного характеру, зміною галузевої структури формування валового внутрішнього продукту, скороченням загальної кількості промислових підприємств, падінням промислового виробництва та іншими чинниками, що потребує подальших кроків удосконалення стратегії інноваційного розвитку країни.

Для того, щоб вирішити проблеми розвитку інноваційної діяльності та інноваційного підприємництва в Україні, у 2019 р. Кабінетом Міністрів України була прийнята Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. (далі – Стратегія), основною метою якої стала розбудова національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги [1].

Для реалізації поставлених у Стратегії завдань передусім потрібно розв'язати низку проблем, існуючих на шляху розвитку інноваційної діяльності в Україні. На сьогоднішній день такими проблемами є:

- ✦ відсутність стимулювання інноваційної діяльності підприємств з боку держави, адже здебільшого вона проводиться за рахунок власних коштів підприємств;
- ✦ недосконалість законодавчої бази, зокрема відсутній належний правовий захист інтелектуальної власності;
- ✦ відсутність належної інфраструктури та механізмів комерціалізації науково-технічних розробок;
- ✦ неефективна державна регулятивна політика та ін.

У самій Стратегії закладено ряд напрямів і способів розв'язання існуючих проблем і вирішення поставлених завдань. Основними напрямками реалізації поставлених завдань з розвитку інноваційної діяльності в Україні до 2030 року в цій Стратегії визначено створення сприятливого нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, розвиток інноваційної інфраструктури та підвищення інноваційної культури. На наш погляд, удосконалення кожного з цих напрямків реалізації Стратегії дозволить більш ефективно вирішити її завдання. Тому розглянемо детально кожен із зазначених напрямків.

Першим напрямком на шляху ефективного реалізації Стратегії є створення сприятливого нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Відповідний інтерес до даного питання

насамперед пов'язаний з тим, що чинне інноваційне законодавство України є частковим, фрагментарним, дезінтегрованим і безсистемним. Для визначення оптимальних шляхів розвитку інноваційного законодавства України необхідно провести аналіз його сучасного стану та структури, з'ясувати наявність і достатність підстав для його систематизації, а також визначити правові форми його здійснення з метою окреслення шляхів підвищення ефективності та можливих напрямків подальшого розвитку національно-законодавства про інноваційну діяльність.

Наступним, не менш важливим кроком на шляху реалізації Стратегії, є *вдосконалення інноваційної інфраструктури та розширення зв'язків вітчизняних науковців і винахідників з вітчизняними та іноземними підприємствами*, які активно впроваджують інновації у своїй діяльності. Створення інфраструктурного забезпечення для стабільного функціонування інноваційних галузей підприємництва в Україні є на сьогодні найбільш актуальним питанням. До суб'єктів інноваційної інфраструктури часто відносять різні за своєю організаційно-правовою природою та спеціалізацією суб'єкти господарювання: технологічні та наукові парки, технополіси, стартапи, венчурні фонди, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, центри комерціалізації, біржі інтелектуальної власності тощо.

Видове розмаїття системи суб'єктів інноваційної інфраструктури дає можливість здійснювати різного роду забезпечення та обслуговування інноваційної діяльності, зокрема матеріально-технічне (виробниче), фінансове, інформаційно-кадрове. Проте неузгоджена робота між ними створює значні перешкоди для ефективного розвитку інноваційної сфери. На сьогоднішній день для ефективного функціонування відповідної системи важливим є впровадження ряду заходів, які забезпечать її ефективне функціонування. На нашу думку, такими заходами є:

1. Створення цілісної та узгодженої інноваційної інфраструктури, інститути якої могли б забезпечувати кругообіг матеріальних, фінансових та інтелектуальних потоків, а також регулювати раціональні економічні відносини між суб'єктами господарювання. Саме узгоджена робота та взаємодія суб'єктів інноваційної інфраструктури дасть змогу пришвидшити темпи розвитку вітчизняної економіки.
2. Створення нових і підтримка діяльності вже існуючих технопарків, інноваційно-технологічних центрів, наукових парків, міст високих технологій, бізнес-інкубаторів, інноваційно-технологічних та інжинірингових фірм, малих і середніх інноваційних підприємств.
3. Розвиток і приведення до сучасного рівня виробничо-технологічного та наукового потенціалу країни.

4. Посилення попиту на інновації з боку виробничого сектора, що сприятиме створенню та розвитку окремих елементів інфраструктури інноваційної діяльності.

Третім напрямком реалізації Стратегії є *підвищення інноваційної культури серед українського суспільства загалом і підприємців зокрема*. Одним із основних факторів активізації інноваційної діяльності є інноваційна культура підприємств та установ, які створюють і впроваджують інновації. Світовий досвід у сфері управління вказує на те, що сьогодні подолати інноваційну стагнацію лише завдяки інвестиціям неможливо. Виникає потреба в актуалізації використання творчого потенціалу суспільства поряд із фінансовими методами стимулювання інноваційної діяльності. І тому в умовах сьогодення комерційний успіх підприємства залежить насамперед від здатності управлінців забезпечити баланс між творчістю та ефективністю, а також від застосування стратегій соціального спрямування. Значення інноваційної культури зростає при переході від індустріальної економіки до економіки знань, у відповідних умовах необхідним є формування інноваційної культури в суспільстві загалом, а також у трудових колективах підприємств та установ зокрема, стійкої традиції сприймати нове, здатності та готовності комплексно його використовувати в інтересах загального прогресу. Слід зазначити, що впровадження певних правил і норм, які сприяють формуванню єдності цілей власників, менеджерів і трудового колективу суб'єкта господарювання, значно підвищує конкурентоспроможність і ефективність його діяльності, дає змогу досягати високих результатів.

Уреаліях сьогодення інноваційна культура стає необхідною складовою сучасної економіки, оскільки саме від усвідомлення суб'єктами економічних відносин взаємозв'язку між впровадженням нових знань і технологій та отриманням вигоди від цього напрямку залежить успішність інноваційних процесів. Створення сприйнятливої середовища для отримання нової інформації, її акумуляції, передачі, розповсюдження, засвоєння та реалізації, а також комплексна взаємодія інноваційної культури та економічних знань може забезпечити необхідний рівень усіх сторін соціально-економічного розвитку країни.

Можна сказати, що безпосереднє формування інноваційної культури відбувається через створення інноваційно-культурного простору. Основними характеристиками інноваційно-культурного простору є його всезагальність, тобто значущість основних характеристик незалежно від країни, її соціально-економічного устрою, а також глобальність за масштабами розповсюдження. Інноваційно-культурний простір допомагає розвитку інтелектуального ресурсу суспільства, формуванню людського капіталу на основі впровадження елементів інноваційної культури.

ВИСНОВКИ

Отже, розглянувши основні завдання, що поставлені Стратегією розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, та дослідивши основні напрямки досягнення відповідних завдань, можна сказати таке: не достатньо лише окреслити завдання, необхідно ретельно переглянути та вдосконалити ряд факторів, які прямо чи опосередковано можуть впливати на розвиток інновацій та інноваційної діяльності в Україні.

Незважаючи на те, що Україна взяла курс на становлення економіки інноваційного типу, слід констатувати, що на даному етапі економіка є не інноваційною, а інноваційно орієнтованою. Тобто інноваційна спрямованість обрана її основним курсом, досягнення якого стане можливим лише шляхом оновлення сучасних суспільно-політичних і економіко-правових базисів, створення нових інститутів та здійснення трансформаційних процесів в економіці, формування якісно нового комплексу галузей, основним ресурсом яких стануть знання та інформація. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10.07.2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
3. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
4. Дяченко Н. П., Дяченко В. С. Аналіз основних тенденцій розвитку сфери інноваційної діяльності в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 1. С. 123–128. DOI: 10.12958/1817-3772-2021-1(63)-123-128.
5. Global Innovation Index 2018. Energizing the World with Innovation. World Intellectual Property Organization. 11th ed. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2018.pdf
6. Global Innovation Index 2019. Creating Healthy Lives-The Future of Medical Innovation. World Intellectual Property Organization. 12th ed. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
7. Global Innovation Index 2020. Who Will Finance Innovation? World Intellectual Property Organization. 13th ed. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf
8. Global Innovation Index 2021. Executive Summary. World Intellectual Property Organization. 14th ed. URL: <https://tind.wipo.int/record/44366>
9. Global Innovation Index 2022. What is the future of innovation-driven growth? World Intellectual Property Organization. 15th ed. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf>
10. Global Innovation Index 2022. Ukraine. World Intellectual Property Organization. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf
11. European Innovation Scoreboard 2022. Ukraine. Офіційний сайт Ради Європейського Союзу. URL: https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2022/ec_rtd_eis-country-profile-ua.pdf
12. European innovation scoreboard 2021. Publication Office of the European Union. URL: <https://euraxess.ec.europa.eu/worldwide/asean/european-innovation-scoreboard-2021-published>
13. European innovation scoreboard 2020. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1150
14. European innovation scoreboard 2019. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_2991
15. European innovation scoreboard 2018. European Commission. URL: <http://innovation.lv/wp-content/uploads/2019/05/European-Innovation-Scoreboard-2018.pdf>

REFERENCES

- Diachenko, N. P., and Diachenko, V. S. "Analiz osnovnykh tendentsii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti v Ukraini" [Analysis of the Main Trends in the Development of the Sphere of the Innovation Activity in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 1 (2021): 123-128. DOI: 10.12958/1817-3772-2021-1(63)-123-128
- "European innovation scoreboard 2018". *European Commission*. <http://innovation.lv/wp-content/uploads/2019/05/European-Innovation-Scoreboard-2018.pdf>
- "European innovation scoreboard 2019". *European Commission*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_2991
- "European innovation scoreboard 2020". *European Commission*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1150
- "European innovation scoreboard 2021". *Publication Office of the European Union*. <https://euraxess.ec.europa.eu/worldwide/asean/european-innovation-scoreboard-2021-published>
- "European Innovation Scoreboard 2022. Ukraine". *Ofitsiyniy sait Rady Yevropeiskoho Soiuzu*. https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2022/ec_rtd_eis-country-profile-ua.pdf
- "Global Innovation Index 2018. Energizing the World with Innovation". *World Intellectual Property Organization*. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2018.pdf
- "Global Innovation Index 2019. Creating Healthy Lives-The Future of Medical Innovation". *World Intellectual Property Organization*. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
- "Global Innovation Index 2020. Who Will Finance Innovation?". *World Intellectual Property Organization*. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf

"Global Innovation Index 2021. Executive Summary". *World Intellectual Property Organization*. <https://tind.wipo.int/record/44366>

"Global Innovation Index 2022. Ukraine". *World Intellectual Property Organization*. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf

"Global Innovation Index 2022. What is the future of innovation-driven growth?" *World Intellectual Property Organization*. <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/>

wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf

[Legal Act of Ukraine] (2002). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

[Legal Act of Ukraine] (2011). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>

[Legal Act of Ukraine] (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>

УДК 330.88

JEL: A12; E03; I31; O35; Q32; Q57

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-91-97>

ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА В РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ НА ПРИКЛАДІ ЕКО-РІШЕНЬ

©2023 МАРКОВИЧ І. Б., ДЕМКУРА Т. В.

УДК 330.88

JEL: A12; E03; I31; O35; Q32; Q57

Маркович І. Б., Демкура Т. В. Поведінкова економіка в реалізації соціальних ініціатив на прикладі еко-рішень

Метою дослідження є виявлення можливостей змін, які стосуються соціальних ініціатив у сфері збереження навколишнього середовища та підтримання здорового способу життя, шляхом застосування досягнень поведінкової економіки. У статті здійснено аналіз особливостей формування архітектури вибору як елемента поведінкової економіки інструментами підштовхування (наджингу) в контексті еко-рішень. Показано, що при формуванні глобальних цілей сталого розвитку багато уваги відводиться завданням збереження навколишнього середовища та ощадного ресурсного споживання. З огляду на це, розробка програм і проєктів, які прискорять досягнення окреслених цілей, є вкрай важливим як для України, так і загалом для світової спільноти. Обґрунтовано доцільність застосування таких підходів до формування архітектури вибору, які можуть підвищити рівень інтенсивності переходу до екологічних рішень: опція «за замовчуванням» має бути із елементом «еко»; важливість застосування принципів еко-дизайну; доступ до «еко-рішень» повинен бути як мінімум не складнішим, ніж до традиційних, а в ідеалі – набагато простішим; «еко-рішення» мають бути вигідні для споживача, причому вигоди не обмежуються виключно економічними. Теоретичні висновки підтверджені практичними кейсами, які вже впроваджені та демонструють свою результативність в Україні. Окреслено труднощі, які стають перешкодами в процесах збереження навколишнього середовища та можуть бути подолані кліматичними стимулами. Загалом доведено, що поведінкова економіка здатна запропонувати свої інструменти для формування звички виважено ухвалювати еко-рішення із урахуванням необхідності збереження довкілля. Перспективними напрямками досліджень є аналіз можливостей імплементації принципів поведінкової економіки до процесів ухвалення рішень у сфері освіти, особистісного розвитку, фінансах і т. ін.

Ключові слова: поведінкова економіка, підштовхування, архітектура вибору, еко-рішення.

Рис.: 1. **Бібл.:** 17.

Маркович Ірина Богданівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки і фінансів, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (вул. Руська, 56, Тернопіль, 46001, Україна)

E-mail: soriraa@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4585-722X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/IQU-9577-2023>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56835681100>

Демкура Тарас Володимирович – кандидат економічних наук, віце-президент з питань регіонального

розвитку, керівник регіонального представництва в Тернопільській області Міжнародної Торгової палати «ICC Ukraine» (вул. Кардинала Йосипа Сліпого, 7, Тернопіль, 46001, Україна)

E-mail: tdemkura@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3260-4920>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/JBS-4783-2023>

UDC 330.88

JEL: A12; E03; I31; O35; Q32; Q57

Markovych I. B., Demkura T. V. Behavioral Economics in the Implementation of Social Initiatives on the Example of Eco-Solutions

The purpose of the study is to identify opportunities for changes related to social initiatives in the field of environmental preservation and maintaining a healthy lifestyle, through the application of the achievements of behavioral economics. The article analyzes the features of the formation of the architecture of choice as an element of behavioral economics by the tools of nudging in the context of eco-solutions. It is shown that in the formation of the global goals of sustainable development, much attention is paid to the tasks of preserving the environment and saving resource consumption. In view of this, the development of programs and projects that will accelerate the achievement of these goals is extremely important both for Ukraine and for the world community in general. The expediency of applying such approaches to the formation of the architecture of choice, which can increase the level of intensity of the transition to ecological solutions, is substantiated: the option of «default» should include the element of «eco»; the importance of applying the principles of eco-design; access to eco-solutions should be at least no more difficult than traditional ones, and, speaking of an ideal, much easier; eco-solutions should be beneficial for the consumer, and the benefits are not limited to purely economic ones. The theoretical conclusions are justified by practical cases that have already been implemented and